

כן דרוויש, לא דרוויש

לא רק הכפפתה של תוכנית הלימודים בספרות לשיקולים פוליטיים ואידי-אולוגיים צריכה לעורר דאגה אצל שוחרי הספרות היפה ואצל מי שסבורים שצריך להפריד בין ספרות ופוליטיקה.

השאלה שעל הפרק אינה האם יש מקום לשירתו של משורר לאומי פלשתי-ני, או לשירתם של „משוררים מזרחיים“ בתוכנית הלימודים. מותר, ואף רצוי, ללמוד מיצירתם של סופרים ערבים חשובים - לא רק פלשתינים. השאלה היא מי קובע את המיבחר של יצירות הספרות הנכללות בתוכנית הלימודים, על סמך איזה שיקולים מבקשים להכליל אותן בתוכנית, ועל חשבון אילו יצירות המתבקשות לפנות את מקומן.

מפרטי התוכנית ששר החינוך הזדרז לפרסם נראה שהוא תומך בוותור על הוראת הספרות ועל הכרת הספרות כיצירת אמנות כנכס תרבותי, ומעדיף שיקולים של תקינות פוליטית. הספרות היפה, על פי התוכנית של שר החינוך, היא מכשיר אידיאולוגי ולא יצירה אמנותית שיש לה ערכים משלה וצריך לה

לא שירת דרוויש עומדת על הפרק, אלא היומרה הפוליטית שבאה לביטוי בתוכנית להוראת הספרות על פי שר החינוך

כירה בהקשר ההיסטורי שלה; היא „ראי לפוליטיקה“ - מעין „הכר את השכן“, „הכר את המזרחי“ ותו לא. סמי מיכאל, למשל, אינו זקוק לפטרונות של יוסי שריד, ויצירתו ראויה להיכלל בתוכנית הלימודים בשל ערכה הספרותי ולא בגלל היותה תקינה פוליטית. מצד שני, הוותור על הוראת „ניגון עתיק“ של אלתרמן, בטענה שהוא עלול להוביל לאלימות כלפי נשים, עומד אולי בכל-לים המחמירים של התקינות הפוליטית הוולגרית האמריקנית, אבל לפי אותו היגיון אין ללמד את סיפור קין והבל, כי הוא עלול לעורר אלימות בין אחים. כך נמצא שר החינוך הליברלי נותן הכשר מסוכן גם למגמה של „טיהור“ יצירות ספרות.

תוכנית הלימודים שבה מדובר - תוכנית לא מחייבת ולא מאתגרת - מבקשת להיות גם פופולרית ומתחנפת. אופיה החנפני בא לידי ביטוי בוותור על קריאת רומנים קלאסיים „ארוכים“. מכאן ואילך יקראו רומנים על פי מדד האורך ולא על פי מדד הערך. איזה מסר מבקש שר החינוך להעביר בכך לתלמידים? שגם בלימודי הספרות שיקולי הרייטינג הם הקובעים? או שעליהם לקרוא את „מלחמה ושלום“, נגיח, במהדורת ה„רידר דייג'סט“?

השר שריד מחזיר את הספרות היפה לעידן שחלף, בו שלטה הפוליטיזציה בספרות, שבשמה החרימו את שירתו של אורי צבי גרינברג בשעתה. הוא עושה זאת אומנם בשם הפתיחות והסובלנות והערכים הליברליים, אבל הוא לא רק פורח בכך דלת להכנסת ערכים אחרים בעתיד, אלא מרדד ומשטח את הספרות.

לימודי הספרות צריכים להקנות לבוגרי התיכון הישראלי שרה תרבותי משותף, מאגר התייחסות משותף והיכרות בסיסית עם לפחות חלק מנכסי הרוח של התרבות העברית, התרבות הישראלית והתרבות העולמית. אי אפשר שלא להשתומם שדווקא השר שריד הוא זה שיוזם את החלשת הלימודים ההומניסטיים ומוליך לאמריקניזציה מהסוג הגרוע של תוכנית הלימודים הישראלית.

לא קריאות העידוד מצד מי שהתפעלו מהכנסתו של משורר פלשתיני לתוכנית הלימודים צריכות להרשים אותו, ולא קולות המחאה מצד מי שהמשורר הפלשתיני הוא להם מטלית אדומה. השאלות האמיתיות שעל הפרק הן: בידי מי מופקדת האחריות לקביעת מיבחר היצירות - בידי הפוליטיקאי או בידי אנשי המקצוע המופקדים על הוראת הספרות? ומה תכליתם של לימודי הספרות בביה"ס התיכון - האם הם מכשיר אידיאולוגי או ערך בפני עצמו?